

Kerecsényi Edit

Négy nemzedék tárgyi emlékei egy hetési házban

A Dancs család története

A kámaházi (ma Kamovci Szlovéniában) (1. kép) Dancs család 1985-ben elárvult házából (2. kép) – az özvegyen maradt anyja halála után 3 évvel – értékes leletegyüttes került a Lendvai Galéria és Múzeum gyűjteményébe,¹ (KERECSENYI 1991, 109-115) melynek révén lehetőségem volt betekinteni egy hagyományőrző hetési család 4 nemzedékének életébe. A legkorábbi tárgy ugyanis egy 1851-es évszámot viselő tulipánosláda, míg a legújabbak a család már egyetemet végzett, világlátott, ifjú sarjának, Dancs Margitnak a nagy- illetve a dédmama háziszötteseiből varrott ruhája és tunikája. (28-29. kép)

A házból az örökös, Dancs József és családja az anyja halála utáni években fokozatosan saját otthonába vitte mindazon tárgyakat – főleg szötteseket, cserépedényeket és szerszámokat – melyekhez érzelmileg vagy használati értékük miatt leginkább kötődött, illetve amelyeket lendvai házukban és a szintén a szülőktől örökölt hegyi pincében el tudtak helyezni. A maradék eszközöket, berendezési tárgyakat felajánlották Király Ferencnek, a lendvai Galéria és Múzeum vezetőjének, válogassa ki közülük, amit a nemrég létesített néprajzi gyűjtemény számára hasznosíthatónak tart. S mivel épp ekkortájt rendeztem és leltároztam be a múzeumban az addig gyűjtött anyagot,² felkérésükre örömmel bekapcsolódtam a munkába, hisz végre lehetőségem nyílt egy valódi hetési család házában kutatni.

A lezárt házban mintegy 450 tárgyat találtunk még: bútort, háztartási és gazdasági eszközöket, különféle szerszámokat, cserépedényeket s némi textiliát. Mivel azonban tekintetbe kellett vennünk a folyamatosan fejlődő Galéria és Múzeum szűkös raktári viszonyait és a restaurálás szinte megoldhatatlan problémáit, főleg a kiállításra alkalmas, jó állapotban lévő darabokat válogattuk ki, valamint azokat, melyek a hetési népeletet reprezentálják. Igyekeztem előnyben részesíteni még azon darabokat, melyekhez adatközlőnk vagy a felesége valamilyen spontán megjegyzést fűzött, pl.: „emlékszel, mikor a mama.... Ezen a fajszon

(szövőszék) én is szűttem még...” stb. vagyis személyükhöz kötődött. Amikor pedig – látván az izgatott tevékenykedést – férjem felvetette, nem kellene-e vajon az udvaron egyre halmozódó bútorokat és egyéb tárgyakat még elszállításuk előtt – akár porosan is – lefényképezni, Ella asszony rögvést kerített egy tör-lőruhát, miközben igyekezett a tárgyakat úgy elhelyezni, hogy azok a képeken minél jobban mutassanak majd. Tevékenysége során újból megmutatkozott, mely daraboknak tulajdonítanak jelentőséget.³ (12-16. kép.)

A múzeumba szállítást követően még számos alkalommal felkerestem a Dancs családot, hogy a leírókartonok készítéséhez felvilágosítást és adatokat szerezzek az egyes tárgyak múltjáról, életéről, készítőjéről. E munka során fokozatosan megismerkedtem (3. kép) egy jellegzetes, népes hetési család 4 nemzedékének életével, miközben mindinkább szívembe zártam e nagylelkű, önzetlen család mindhárom tagját.

S most következék röviden a Dancs család s a ház bemutatása, amelyben az egymást követő nemzedékek éltek!

A nagyapa, Dancs József 1871-ben nősült Kámaházán, s fiatalon, 1899-ben halt meg. A gáborjánházi születésű Fehér Erzsébetet vette feleségül, aki 1927-ben hunyt el. 8 vagy 9 gyermekük született, kik közül 6-ot tudtak felnevelni. A lányokat férjhez adták, s csak az 1885-ben született Mihály és Károly öccse maradt velük. Károly azonban elesett az I. világháborúban, így Mihály lett az egyedüli *gazda*. Az ő egyetlen fia, József az adományozó.

A népes család 8 hektáron gazdálkodott és egy szőlőt is műveltek. A nagyszülők, – sőt még ajándékozónk is – 1922-ig boronafalú de már cserépszindelyes és szabadkéményes házban éltek, mely szobából, konyhából s az épülethez L alakban tapaszott, lakóternek is használt kamrából, faragókamrából, zsúpfedelel istállóból és nagy pajtából állt. Mihály rátermetten gazdálkodott, s 1924-ben akkor még modernnek számító, utcafrontos téglaházat, (2. kép és 4-5.kép) 1930 táján új istállót és pajtát, 1956-ban pedig ismét egy pajtát építtetett. (6-7. kép) 1944-ig lovakat is tartott, de

azután már csak teheneket a szaporulatukkal, sertéseket és baromfit.

A múzeum számára kiválasztott tárgyak közül ajándékozónk mindössze háromról mondta, hogy nem emlékszik rá, hogy valaki használta volna őket, s ő maga is most látja azokat először. Közülük a favázás, vesszőfonatos, sárral tapasztott hústároló, „*liésza*” (17. kép) a padlás egyik sötét zugában állt, s talán még a dédapa készítette. Ám bizonyítást kötődött hozzá a nagyanya és fia, Mihály is, hisz 1922-ben – a régi boronaház bontásakor – nem pusztították el, hanem átvitték az új házba. Akkor kerülhetett a „*liésza*” mellé egy szokatlan festésű tulipános láda, (23. kép GAÁL 1966, 365-389, 387.) egy esztergályozott, össze-vissza vagdosott, szűrágott fatányér és egy kaptafa is, melyeket szintén ismeretlenként szemlélt.

Az összegyűjtött tárgyak 3 nagyobb csoportba sorolhatók:

- amelyeket a déd- vagy nagyszülők készítettek, s még az ősi boronaház tartozékai voltak,
- amelyeket már a szülők készítettek, illetve közös munkával az új téglaházba csináltattak vagy vásároltak,
- végül amelyeket maga az ajándékozó esetleg a felesége, Ella készített.

Az 1851-es datálású tulipános láda (18. kép) azonban még a fentieknél is régiebb, ugyanis a dédanya kelengyeladája volt egykor, s 1920 táján már a kamrában állt és vászonneműt, főleg új zsákokat tároltak benne. Tulajdonosa nevét és sírhelyét a feledés homálya borítja, miként a dédapáét is.

A nagyszülők azonban élénken élnek adatközlőnk, Dancs József emlékezetében, noha nagyapját soha nem látta, hisz 15 évvel születése előtt meghalt. Nagyanyjával is csak 15 éves koráig élhetett együtt. Reá így emlékezik: „*A nagyanyám, mikor kisgyermek voltam, sokat mesélt a régi világról és az engem is érdekelt. Tollfosztóban meg a téli estéken jártak egymáshoz látogatni a rokonok és akkor tanítottak bennünket, ki kicsoda és hogy kell őket tisztelnünk, mert nagy volt a rokonság, és akkor még szigorúan nevelték a gyerekeket. Mesélte nagyanyám, hogy (1862-ben), mikor volt a tagosítás, úgy mondták, még csak 5 ház állt Kámaházán, de azokban csupa nagycsalád élt. 5-8 család is együtt élt az idős gazda és felesége fennhatósága alatt. Ők gazdálkodtak a fiatal házasságok meg ott laktak a különféle kamrákban (meg nyáron az istállóban) és legfeljebb a gyerekek aludtak hideg időben bent a szobában. A nagyapámnak még 8 vagy 9 gyermeke született, de közülük, csak 3 élte meg a felnőtt kort. Felesége, Fehér Erzsébet is igazi hetisi lány vót, mert Gáborjánházán született...*

A nagymama még kontyos asszony volt, jól emlékszem rá, 1929-ben halt meg. Abban a régi hetisi vise-

letben temették el: pacsával a fején és előtte ott volt a szép, fekete, himzett kötény, a vállán pedig a kivarrott nyakraváló kendő. Csak nemrég volt kezemben a fényképe, majd előkeresem, még megvan... Hogy hová lettek a régi ruhái, nem tudom, elhasználták, vagy odaadták a cigányoknak, vagy ami elszakadt, eltűzelték, ki tudja... Ahogy jött az új divat, az már nem volt olyan érdekes... Övé volt az 1871-es évszámot viselő tulipános láda, (19. kép), mely haláláig a szobában állt. (KERECSENYI 1994, 19-86, KERECSENYI 1999, 61-73) S ha a temetői fejfára helyesen írták, hogy 72 éves korában halt meg, akkor 15 évesen kellett férjhez mennie.

Ő mesélte Jóska unokájának, mikor egyszer egy szokatlanul nagyméretű sarlóval vágta a fűvet a *megyéről*, hogy az eredetileg *arató soru*⁴ (12. kép) volt, mert a sok árvíz miatt olyan kevés volt a gabona, hogy minden szálát megbecsülték.

Emlékét sok hímes szöttek, lenből, kenderből szőtt vagy vegyesvászon lepelruhák, kézzel varrt *péntők* és gatyák őrzik. Utóbbiak közül egybe még a szövőtáblán akkor szőtt gatyamadzagot fűztek. Bizonyára szívesen mesélt volna az unokának a sok szép *letevőruha* múltjáról is, ám arra a legényke valószínűleg nem volt már kíváncsi, az nem férfinak való téma volt. Annál nagyobb örömmel csüngött viszont minden szón, mondáson, ami rég meghalt, ám gyakran emlegetett nagyapjára, az egykori gazdára utalt.

Nagyanyja és szülei is mindig példaként állították eléje az ezermester nagyapát. S mikor apjával a faragókamrában vagy másutt dolgozgatott, az apja megjegyezte, hogy ezt vagy azt a *véndűt* vagy ezt a boronát, *bránnját* a nagyapa lám, milyen jól megcsinálta, gondosan véste, élkelte, illesztette, ezért nincs még semmi baja. Így tanulta meg az unoka, hogy csak a jó munkának van becsülete.

A nagyapa készítette valószínűleg még első gyermekük számára 1872-ben, azt a már nagyon kopott, nemes vonalú bölcst, melyben több nemzedék gyermekeit ringatták. Utoljára talán adományozónkat, de többször kölcsön is kérték. A famunkában való jártasságát bizonyítja még néhány jellegzetes bútordarab, pl. a tálás és egy faliszekrényke. Ezek is mind átkerültek az új házba a szoba ill. a kamra falára. Az előbbin az 1960-as évekig még tartottak tálakat és tányékat.

Az öregapa csinálta a Hetésben oly általános íjas kefefűröt is. Az egymást követő évtizedek során számos különféle rendeltetésű kefe fáját munkálták meg a család férfitagjai, sőt ajándékozónk is készített vele kefét a háború éveiben.

Azt azonban nem tudta megmondani az adományozó, hogy apja vagy nagyapja munkája-e a mai napig masszív teknőtartóláb, a sokféle dongásdedény,

(9-10. kép) az igák, a kocsi- és szekéralkatrészek, ugyanis mindketten foglalatostoktak effélék készítésével. Ajándékozónk is gyakorta segített apjának a faragókamrában, s azt állítja, hogy ő is tudna még *vindü*t vagy sajtárt készíteni, mert nagyanyja, majd később édesanyja is *vágottsirt, kisütöztzsirt, zsirkát*, (töpörtyűt) *lesütött húst, savanyúkaposztát* tartott e dongásedényekben.

A nagyapa készítette fiatal házasként a régi ház kamrájának gerendájához szegezett kenyértartót is, melyet az új ház kamrájában megtoldott ruddal szegeztek a keresztgerendához, mivel az jóval magasabb volt a faháznál. Keresztfáin az 1950-es évektől azonban már csak cekkerek, mérleg, zsákok lógtak, mivel az anyja akkor már nem süttött otthon kenyeret.

Szintén a nagyapa munkája volt a len- és kendertermelés sok míves eszköze: a *vágu, a tilu, a gombolitu*, az áspafa azaz *ásop*, sőt a szövőszék, a *fajs* is. Az idős gazdát ugyanis mindig az a törekvés vezényelte, hogy a népes család gyarapodjon, hogy némi földet is vásárolhasson. Ezért szigorúan fogta a pénzt, s megkövetelte a takarékoságot gyermekeitől is. A gerebennel kapcsolatban példaként említette apja, hogy a nagyapa úgy tartotta, hogy a gondos gazda csak azért ad pénzt, amit maga nem tud megcsinálni. Ezért nem is vett kész gerebent a vásáron, hanem csak fogakat kovácsoltatott, s azokat maga veregette be egy megfelelően előkészített keményfa lapba.

A hajdani méhes emléket – melyből még a világháború alatt pusztultak ki a méhek – csupán egy szalmakas őrzi, ám apja elbeszélése nyomán adományozónk előttem is képes volt felidézni annak helyét és formáját.

Tőle tudjuk, hogy a család összes férfi tagja értett a szalmaedények, kasok, szakajtók kötéséhez s a kisebb-nagyobb *pókok* egyikében *borsut*, a másikban kendermagot, hajdinát, kölest stb. tartottak. A padláson 6-8 különböző méretű hasas, vesszővel összekorcolt szalmaedény állt, de csak kettő maradt épen. Mindegyik az apja munkája. Az egyikben eladásra termelt koriándermagot – ezt a hentesek szalámiba vásárolták – tartott évről-évre édesanyja, a másikban kendermagot.

A férfiak mindig nagy gondot fordítottak a fűrészlapok kifogástalan állapotára, azért mesterekkel élesítették azokat. Ajándékozónk gyermekkorában mindig nagy eseménynek számított, amikor megérkeztek *Lika vármegyéből* a *licsányok*, akik időnként újra metszették és élesítették a fűrészek fogait.⁵ Éjjel a pajtában aludtak, kosztot és pénzt is kaptak. A *hosszumeccüfűrésznek, a köröszüfűrésznek, a rámásfűrésznek* néha csak a lapját vették vásáron vagy a lendvai Tomka-féle vaskereskedésben, de a farészeit, miként némelyik gyaluét, *fösvényvágúét* (hordófenékjelző) nagyapja és apja maga készítette.

A múzeumba került nagy fafűrök, *furuk* arról nevezesek, hogy egykor velük fűrték ki az épületek tetőszerkezetén a faszegek helyét, sőt a sajtárok, káforkák kengyelét is velük lyukasztották át.

1911-ben a két legényfiú már a megújított, de még mindig apró ablakos, boronafalú házba vitte a feleségét. Mihály és Károly esküvője nagy eseménynek számított a kis hetési faluban. Előbbi a jóseczi Végh Juliannát, utóbbi a göntérházi Jakab Rozáliát vette feleségül. Az esküvő után a Lendvavásárhelyen készült műtermi fotóban (20. kép) mi is gyönyörködhattünk, hisz az még 1987-ben is a szoba falán függött (8. kép) a nagyszülők vásárolta ingaóra alatt. Szép, egészséges, boldognak látszó fiatalok tekintenek rólunk. Az első sorban a két ifjú pár áll a koszorúslányokkal, mögöttük a két vőfély és a négy násznagy azaz a tanuk. Az egyik koszorúslány 1914-ben elhunyt huguk, Mária.

Mindkét menyecske, így Mihály felesége is staffirungként már kétajtós szekrényt (10. kép) vitt a házhoz sok és igen szép szöttessel, *fölszedettel*. (Ezek némelyikét még az anyai nagyanya illetve annak híresen ügyes másik leánya, Matilda szötte Jóseczen. (Úgy tudjuk, hogy az ő munkája az a vékonyszálú halottaslepedő is, melyből Margitka tunikáját varrták 1962-ben.)

A megnagyobbodott család férfi tagjainak munkarendje az esküvők után nem változott, és a két ifjú menyecske is szorgalmasan végezte a rájuk osztott aszszonyi munkákat. Dolgoztak az állatok körül, a mezőn, a szőlőben, télen pedig fontak, szöttek, varrtak, míg a gazdaasszony továbbra is a konyhában és a ház körül foglalatostokodott.

Mihályék első gyermeke, sajnos, halva született vagy a szülést követően hunyt el, másodsorra azonban a fiatalasszony fiút hozott a világra, ajándékozónkat, Józsefet 1914-ben. Károly felesége ugyancsak egy erőteljes fiúcskával örvendeztette meg a családot. Az apróságokkal jócskán megsaporodott a menyecskék munkája, de nőtt a tekintélyük is.

Az eredményes közös gazdálkodásnak a világháború vetett véget. Károly elesett a fronton, tárgyi emlék nem maradt utána a házban. Talán azért sem, mert a gyász hír vétele után az özvegy fiacskájával és staffirungjával visszaköltözött Göntérházára a szülői házba. S mivel időközben lánytestvérei is férjhez mentek, Mária pedig 1914-ben 18 éves korában szívbetegségben meghalt, Mihály és családja egyedül maradt idősödő, özvegy édesanyjával egyben a gazdaasszonnal a házban, aki nem bírt belenyugodni legkisebb és legkedvesebb gyermeke elvesztésébe. Ezt bizonyítja, hogy halála előtt azt kérte, ne férje mellé temessék majd az első sorba, hanem Mária mellé a másodikba. Így is történt. A sírokat a kámaházi temetőben ma is kegyelettel gondozzák, de Mária emlékét

csak a már említett esküvői kép őrzi, valamint néhány kis visszaemlékezés.

Adatközlőnk emlékezetében azonban ma is élénken él a régi boronaház, melyben még sarokpados volt a szoba elrendezése. A két kis ablak között akkor is ott ketyegett a falon a már említett nagy, kerek, ütős falóra, amit még a nagyszülők vettek az 1880-as években, talán egy jól sikerült csikó- vagy borjúudlás árából. Még az új házban is becsülettel szolgált.

Az ajtó mellett egy, az akkori szokás szerint a konyhából fűtött, zöldmázás szemekből álló, alján szögletes, felső részén karikós, csipkézett szegélyű kályha sugározta télen a meleget. Tányéros szemeit az évtizedek során elhasználták csirkeitatónak, *babás* tetőgombját azonban emlékként megőrizték a padláson (21. kép). (KERECSENYI 1991, 225-268)

A vasplatinis, falazott takaréktűzhelyes konyhából azonban még ekkor is szabadkémény vezette el a füstöt, hisz a szemeskályhát továbbra is a konyhai tűzpadkáról, a *tüszelről* fűtötték. A konyha tehát még mindig nem volt alkalmas huzamos tartózkodásra, ám a takaréktűzhelyen mégis kényelmesebben főzhetett a gazdaasszony. (KERECSENYI, 1991, 225-270, SABJÁN, 1995)

1911-ben Jakab Rozi ágya az akkor divatos, bordó alapon fekete, nyomott mintás, *pirosbécsi* terítővel lett letakarva, a nagymama azonban még az általa korábban vásárolt, bordó alapon sárga mintázatúval fedte az ágyát. Felette még a szokásos *rúd* szolgált a levetett ruha, csizma tartására.

Mihály, az apa később is nagy ambícióval dolgozott a gazdaság fellendítésén, korszerűsítésén. Felújította a faragókamrát, vett néhány új kádár- és bognárszerszámot. Az előregedett mezőgazdasági eszközök és használati darabok helyett – részben a régiek mintájára – újakat készített: igákat, dongásedényeket és egy kukorica-morzsolószéket, *köpesztűt* is, mellyel ezután főleg ő dolgozott. Készített a konyhába is egy nagy stelázsit – az új házban az később a kamrába került –, melyen az immár korszerűbb főzési technológiát szolgáló öntöttvas, horganyzott- és cserépedényeket, mozsarakat és más konyhai eszközöket helyezték el. Így fokozatosan kicserélődött az edénykészlet is.

De felesége számára is csinált új tilót, rokkapálcát stb. Az ő munkája az ágyak melletti falon függő *polc* is, melyen később a rádiót tartották.

Az anya, Végh Juli az 1910-es években többször elkíserte anyósát Tarcsa fürdőre, hogy ott reumáját gyógyíttassa. Ennek emléke az a három pár fajansz illetve porcelán bögre, (10. kép) melyeket kedves emlékként a szekrénye tetején őrizgetett. Ekkortájt vásárolták valahol a zenélőórával ellátott, baldachinos szekrénykébe zárt, porcelán angyalokkal övezett feszületet, (14., 22. kép) melyre mindig büszke volt. Ebben a szekrényké-

ben helyezték el a Gyertyaszentelő ünnepén megszentelt viaszgyertyákat valamint a húsvéti szentelt barkát is.

Mint már említettem, találtunk a házban egy harmadik, Hetésben teljességgel szokatlan ornamentikájú, évszám nélküli tulipánosládát (23. kép GAÁL 1966, 381-387) is, melynek eredetéről az örökösök nem tudtak felvilágosítást adni. Emlékezetük szerint mindig a padláson állt, és lakodalmas edényeket, üvegfélét tartottak benne.

József ma is bizonyos nosztalgiával gondol vissza gyermekora hosszú téli estéire, mikor az asszonyok fontak, szöttek, varrogattak, apja pedig kukoricasasából és hasított vesszővel összekorcolt rozsszalmából cekkereket, lábtörlőt, vékákat és szakajtókat „kötött”. Édesanyja otthon sütötte a rozskenyeret 1943-ig kemencében – egyszerre mindig 6 darabot – elkelt tehát a pótlás. Lankadatlan szorgalmát bizonyítják még a kosárkötéshez használt sablonok, *rámák*. A *söprű-szoritu* segítségével számos különféle rendeltetésű cirokseprűt is kötött. Velük dolgozott még az 1950-es években is.

Édesanyjára emlékezett, midőn az egykori teknővájó cigányok által felesben készített teknőket és melencéket cipeltük az udvarra. Az egyik teknőnél azonban felkiáltott, hogy azt még akkor csináltatták szülei, mikor első gyermeküket várták. E *gyerekfűrűstű teknőt* csak azután használta az anyja mosásra, amikor fia kinőtt már a csecsemőkorból. Végte ré tőkmagpucoló teknő vált belőle.

Egy másik teknőben a kalácsot dagasztották az ünnepek és a cséplés előtt, egy hatalmas méretűben pedig a leszúrt disznó leszózott darabjait forgatták, készítették elő füstölésre.

A *melencéknek* is megvolt a maguk rendeltetése. Volt amelyikben hajdan mosakodtak, egy másikban az edényt mosogatták, a harmadikban és a negyedikben pedig disznóöléskor a finom hurka töltelékét keverték, dolgozták össze, vagy a kifőtt szalonnát rakták bele.

Mint már említettem, minőségi változást jelentett a család életében, amikor 1924-ben Mihály felépítette az új, nagyablakos, alapincézett, kétszobás téglaházat. Amíg az építkezés tartott, a családtagok a nagykamrában laktak és a berendezési tárgyakat ideiglenesen a különféle kisebb kamrákban helyezték el. A gyermek Jóska életében nagy élményt jelentett ez az időszak, mert szívesen és sokat beszélt az építkezéssel kapcsolatos eseményekről. (2. kép, 4-5.kép)

Ekkorra 2-3 módosabb kámaházi család új, gipszelt díszekkel ékes téglaházban lakott már. Hisz a vonatkozó jövöltából megismerték, megkedvelték s igyekeztek követni a városias építkezést, melynek számos példáját látták a több-kevesebb pénzzel hazatért amerikai rokonok, ismerősök házain is. Az igények növekedését bizonyítja, hogy az első szobába egy

ügyes, Krizsanics nevű parasztszitalossal Dancsék is csináltattak néhány bútordarabot: új divatú támláspadot, egy újabb szekrényt, esztergályozott kendő- és függönytartókat, (8-9. kép) falitükröt, képkereteket. Az egyik széles, rekeszekre tagolt keretbe a családi fotográfiák, esküvői képek kerültek.

Átvitték az új ház szobájába a nagyanya tulipános-ládáját és a lógós petróleumlámpát is, mely a villany bevezetéséig, 1968-ig szolgáltatta esténként a világságot. Igaz, a helye megváltozott, míg korábban a sarokpad szögletében álló asztal felett függött, az új házban a szoba közepén akasztották a mennyezetre, az akkor már ott elhelyezett, székekkel körülvett asztal fölé.

Átvitték az új házba a szép, régi, üvegre festett szentképek többségét is. Am ezek, sajnos, lassan eltűnőnek, mert a külföldön vendégmunkásként dolgozó s időnként hazalátogató, élelmes ismerősök és rokonok színes, papírnyomat szentképekre cserélték őket, míg a régi, némileg már kopott üvegeket – nyilván jó pénzért – eladták a néprajzi értékekre éhes német vagy osztrák műkereskedőknek.

József édesanyja egyik-másik vásárban akkor már különféle gyári vagy kisipari, zománcos és horganyzott háztartási ill. konyhai eszközöket is vásárolt: krumplinyomót, tésztareszelőt, bögréket, süteményszagatókat. Az utóbbiakkal finom *ammóniás* pogácsát és mézest sütött az egyes ünnepekre csaknem haláláig.

A szennyes vászonruhát még 1942 körül is párlósajtárban tisztította forró hamulúggal, majd a patakon mosólapickával ütögetve öblítette tisztára. A megszáradt vászonfelét pedig mángorlódeszkával és sodrófával puhította kb. az 1950-es évekig. A *dergálu* elhasznált volta arra utal, hogy azt még a nagypapa készíthette.

Büszke volt az új házra, és igyekezett szépíttetni. A padlóra rongyszőnyegeket szőtt, új függönyöket varrt. Sorra szötte az új divatú, *kockás* abroszokat, *asztalruhákat*, *kenyérruhákat*... Az utolsó vég vászonba – annak is a végére – ceruzával ráírta: *9 nov. hó 1947*. ...A kendő hosszú rojtja eldolgatlan marad. A női nemzedékek szöttesei tehát szintén megtalálhatók a hagyatékban. (24-29. kép)

Az anya emlékét sok szöttes (KERECSENYI 1994, 49-57, KERECSENYI 1999, 61-73, KERECSENYI 2002.) kézimunka, testiruha és számos apróság is őrzi. Köztük az első, halva született gyermek számára 1912-ben varrott csipkés, újdivatú hosszú pólya azaz *gyerekvankus*, valamint a *keresztelü teritü*, melyeket a másfél év múltán született József részére vehettek csak használatba. E garnitúrát – és a sokáig őrzött többi, jó állapotban megmaradt csecsemőruhát – az anya később ismételtlen kölcsönadta komáinak, keresztgyermekének és rokonainak. Így elhasználták.

Dancs Mihályné sokat és szívesen kézimunkázott. A dobronaki iskolában ugyanis megtanították a kislá-

nyokat a keresztszemes hímzésre és horgolásra, de sokat tanult Matilda nővérétől is. Amikor férjhez ment, igyekezett kézimunkáival anyósa elismerését is kiérdemelni. Többször emlegette menyének, hogy ő szötte és varrta azt a széles, keresztszemes *disztörülközüt*, mely a Krizsanics-féle szép kendőtartó dísz lett. Horgolásait ma is emlékként őrzik, egy váza alá való kis terítőt azonban – ami addig az asztal közepén díszlett – a múzeum is kapott.

A rokoni kapcsolatokat mindig gondosan ápolta. Keresztgyerekeivel, komáival haláláig tartotta a kapcsolatot. Egyiktől, az 1926-ban Braziliába kivándorolt Németh Annustól és férjétől került a házba az a kívándorlásra buzdító Kalendar 1926. (30. kép), mely ma a lendvai múzeum becses dokumentuma. Hogy mi lett a családdal, sajnos, nem tudják, mert levél soha nem érkezett tőlük.

E közkézen forgó reklám vagy egy hasonló szintén a nagyvilágba csábította a göntérházi rokont, a 17 éves, félárva Dancs Ádámot. Ő Rio de Janeiroba vándorolt. Idővel elvégezte az egyetemet és képzett, jól kereső fotográfus lett. Ha ideje engedte, családjának is beszámolt sorsukról. 1959-ben megnősült, esküvőjükéről dedikált képet küldött emlékül rokonainak. 1991-ben – még mindig Rioban kelt levelében – megírta, hogy Hilton fia már fogorvos, öccse a 29 éves Lajos ugyancsak orvos. Jól keresnek mindnyájan. Levele végén aggódva kérdezi Mariska unokanővérét, miként megy a soruk. Irja meg, ha lehet, ha szabad... (31. kép) (KERECSENYI 1994, 97, KERECSENYI 1998, 239-248)

Egy másik keresztgyerek, a kebelei Sabján Jenő fazekas, ha tehenes szekerén vásározni vagy faluzni ment, évtizedeken át mindig meglátogatta őket: beszélgettek kicsit, majd búcsúzáskor ajándékként ott hagyott néhány cserépedényt. (33-35. kép) A házban talált, mintegy 40 különféle kerámiát vagy ő vagy apósa, a *fekete korsós* Berdin József fazekas készítette 1910-50 között. (36. kép.) (KERECSENYI 1976, 79-89 KERECSENYI 1990, 35-39 KERECSENYI 1991, 130-163 KRESZ, 1960, 297-379)

Az efféle kapcsolatok társadalmi súlyát mi sem igazolja jobban, mint az, hogy amikor 1988-ban Dancs Margittal, az unokával meglátogattam a már özvegy, öreg Berdinnét, rokoni szívéllyel fogadott bennünket, utasítva menyét, hogy kávéval vagy rövidítattal és süteménnyel kínáljon meg bennünket. Közben hosszasan érdeklődött a családtagok hogyléte felől.

Egy másik keresztfiától, Puhán Ferkótól esztergályozott sőtartót, tojástartókat és más apróságokat kapott látogatásai alkalmával, melyeket természetesen illő módon viszonzott.

A hetési nép, így a Dancs család tagjai is, mélyen vallásosak voltak. Évente több búcsúra is elmentek hol gyalog, hol kocsin vagy vonaton. Így Lendvára, Turnis-

csára, Csáktornyára, Mária Bisztrícére, sőt Trianon előtt Vasvárra és Búcsúszentlászlóra is. Valami emléket mindig hoztak ilyenkor maguknak s az otthon maradtaknak: egy-egy falra való szentképet, (PETÁNOVICS 1991, 88) feszületet, rózsafüzért, szentelt gyertyát, a gyerekeknek pedig mézeskalácsot, kis cserépkorsót, füttyülőt.

Augusztus 2-án Csáktornyán a Porcinkula-napi valamint Lendván a szentháromsághegyi búcsúban vásárolgatta azokat a színes papírgyűrűkkel, kidomborodó viaszvirágokkal, Szűz Mária alakjával ékesített, megszentelt gyertyákat, melyekből egész sorozatot találtunk az egyik szekrényben. A haldoklók kezébe szokták adni ezeket, majd az elhunytal eltemetni, de hitük szerint óvták a házat a villámcsapástól is.

Eljártak a havi vagy országos vásárookra is. Általában ott vették régebben a fűjt, s újabban a préselt üvegpalackokat a hozzájuk tartozó borospoharakkal, pálinkáskupicákkal. Egy falba épített vakablakban (11. kép) volt a helyük. Egy régi palack fenekébe – nyilván egykori tulajdonosa – D. A. monogramot karcolt. Hogy ki lehetett, nem sejtik.

Dancs József még most, annyi év múltán is a tulajdonos örömeivel és büszkeségével hívta fel a figyelmet az akkoriban maga csinálta darabokra. A fedőtartót pl. a gyári, zománczott darabok mintájára még legényke korában készítette anyja számára, aki ezen tartotta azontúl a fedőket a tűzhely felett. Mindvégig használták az általa készített kombinált ruhafogasokat is. De az ő munkája a míves kaszakalapáló-szék és még számos más használati eszköz.

Ötletességét bizonyítja, hogy amikor 1938-ban megvásárolhatta a régtől vágyott biciklit, rögvést készített egy kerékpártartó állványt, hogy a gumikat megkímélje a felesleges nyomódástól. Előtte, 1937-ben pedig, amikor kutat fúrattak a telken, szerkesztett fából egy forgatókulcsot, mellyel gyorsan és eredményesen működtethették a kútfúrót. S bár azóta nem volt rá szükség, emlékként ezt is megtartották. Szorgalmát, ügyességét dicsérik az anyja által mindvégig használt söprük, kosarak is.

1940. június 9-én megnősült Dancs József is. A göntérházi Soós Ellát vette feleségül. Akkor már dúlt a II. világháború, s a tőle való félelem tükröződött a násznapon is.

A fiatal pár otthona a frissen lepadlózott és festett hátsó szoba lett. Mivel az új menyecske is hetési volt, könnyen beilleszkedett férje családjába, s a tél beköszöntével ő is beült a szövőszékbe. Anyósával már a vetőszegre is megfelelő elosztásban és arányban vetették fel az akkor már gyári pamutot és a piros fonalat, hogy a szövés során akkor divatos, kockás mintázatú *asztalruhák* és *kenyérruhák* készüljenek. A következő *fölvetéskor* törülközőket szőttek. Ám azokat sem hagyták teljesen díszítetlenül, a végükbe 3-3 piros

csíkot dobtak a vetélővel, ezáltal *vesszűsek* lettek.

Az esküvői fényképen (37. kép) a vőlegényen, a fehérbe öltözött fátylas menyasszonyon valamint a két ugyancsak fehér ruhás koszorúslányon illetve a vőfélyeken kívül alig látunk fiatal arcot. Csak a legközelebbi rokonok és komák, s még néhány személy látható rajta. Ella asszonytól tudjuk, hogy a lakodalmas asztal az első nap a legszebb *fölszedett asztalruhákkal*, a másodikon pedig az új divatú, kockás szövésűekkel terítették. Most is őrzik és használják mindegyiket.

Dancsék ma is az akkori esemény jelentőségét méltatva emlékeznek e napra. Az azóta őrzött esküvői mirtuszcsokrokat kérésünkre a lendvai múzeumnak ajánlékozták.

1941 áprilisában Lendva vidékére is bevonult a magyar honvédség, ami új reménnyel töltötte el az addig kisebbségi sorsra kárhozott magyar lakosságot. Dancs József is úgy érezte, végre teljesülhet régi vágya és továbbtanulhat. 1942-ben magántanulóként beiratkozott a középiskolába, s a tanév végén két év anyagból vizsgázott. De mivel az egyre véresebb háború valamint a mind súlyosabb gazdasági helyzet miatt nagy hiány mutatkozott vasutasokban, s ő mindenképpen pénzt akart keresni, a MÁV-nál jelentkezett.

A jó műszaki érzékű már katonaviselt férfit fel is vették, és Csáktornyára, majd Nagykanizsára helyezték. Felesége hol vele lakott az albérletben, hol otthon volt a szülőkkel. József közben továbbképezte magát és sikeresen letette Kanizsán a távirási, forgalmi és kereskedelmi vizsgát. Ezzel megszilárdult helyzete a vasútnál, s végre kapott két hét szabadságot is. Felesége akkor már otthon volt Kámaházán áldott állapotban. Elképzelhető hát a család öröme, amikor egyszercsak váratlanul betoppant. Mire azonban szabadsága véget ért, az oroszok 1945-ben elfoglalták Kanizsát, oda tehát nem térhetett vissza. Okmányai, bizonyítványai, ruhái is mind ott maradtak...

1944-ben megszületett Kámaházán egyetlen gyermekük, kislányuk: Margitka. Nagy örömmel fogadták, s bár akkor már nem igen volt szokásban, keresztanya, Gál Nyakas Anna *nagy körbebben*, (fejkosár) paszitot is hozott a testvérével Göntérházáról: egy tisztított tyúkot levesnek, süteményeket meg kuglófot.

A Lendva vidéki magyarok a második világháború végén ismét jugoszláv állampolgárok lettek. Dancs József továbbra is a vasútnál maradt, s lassan saját otthonot teremtettek maguknak Lendván. Közben hazajártak, segítettek, amiben bírták az idős szülőket, míg nem 1968-ban az apa, 1985-ben pedig édesanyjuk is meg nem halt.

A Dancs család lendvai házában ma is számos tárgy emlékeztet a kámaházi otthonra. Régi szőttesekből varrták a függönyöket, lakodalmi kendőző függ a kendőtartón, a hall és a konyha falán pedig kebeleci cserép-

edények díszlenek. Igaz, hogy azok nagy részét Ella asszony virágosra festette már, ám e tevékenységében is a hetési közízlés népművészetet gazdagító törekvése nyilvánult meg: az a szemlélet, ami a hosszútörülközők két végét – a rojtkötést megelőző simán szövött sávot – is idő múltával mind színesebb és változatosabb hímzéssel igyekezett betölteni.

Margitka is büszkén viselte az egyetemen a szekrényben megmaradt régi halottaslepedő „fölszedett“

végéből varrott egyedi, különleges miniruháját, mellyel szintén a nagyrabecsült elődök szövés terén megnyilvánuló tudását bizonyította.

A Dancs család hagyatékának tehát a tárgyi együttes emlékein túl az a fő értéke, hogy az egyes tárgyak életének vizsgálata során feltárul előttünk a szorgalmas hetési nép takarékos, önellátásra és szépre törekvő életének számos mozzanata, s életmódjuk idők folyamán történt átalakulása.

Jegyzetek:

¹ A közölt leltári számok a szlovéniai Lendvai Galéria és Múzeum (KERECSENYI. 1991, 109-115.; KERECSENYI 1999, 61-73.) néprajzi leltárkönyvében található.

Az 1988-ban beleltározott Dancs gyűjtemény 170 darabnál is több. Minden tárgy fényképezése megtörtént, leltári számuk a fényképleltárkönyvben található. De a Thúry György Múzeum adattárában is megvannak a leírókartonok másolatai, sőt számos foto és diaposzítív is.

² 1985-ben már nyugdíjasként néhány hónapos hetési tanulmányutat kaptam Zala megye Tanácsától és a Magyarországi Intézetektől, hogy segítségére legyek Király Ferenc szobrászművésznek, aki akkor vette át a Lendvai Galéria és Múzeum vezetését, de az újonnan beszerzett, nagyrészt ajándékkal kapott ácsolt és tulipános ládák, stb. leltározásához a szomszédos múzeumok néprajzosaitól nem kapott segítséget.

Örömmel vállaltam a felkérést, hisz amúgy is a hetési népviselettel és szöttesekkel kívántam foglalkozni. Férjem Berentés Tamás is vállalta, hogy a már begyűjtött tárgyakat a fotoleltár részére lefényképezi, s gépkocsival elvisz a környező falvakba is, hogy a gyűjtött anyag múltjával kapcsolatos adatokat megszerezhessem.

A Göcseji Múzeumtól kaptunk egy üres leltárkönyvet, majd Király Ferenc kérésére a ljobjanai Néprajzi Múzeum a munka elvégzését és a lendvai múzeum részére a leltárkönyv magyar nyelvű vezetését engedélyezte. Közben a lendvai városi tanács is támogatásáról biztosított bennünket. 1987 végére a néprajzi anyag leltározásával, fényképezésével végeztünk, sőt a lakosság újabb darabokkal ajándékozta meg a múzeumot, mivel híre ment, hogy a már meglévő néprajzi kiállítást

szeretnénk kiegészíteni. (KERECSENYI 1999, 61-73.)

A kutatás és gyűjtés elősegítésére férjem a néprajzi témájú előadásokhoz diaszorozatokat és magnófelvételeket is készített, melyekből bőven juttattunk a Magyarországi Intézetnek és a Néprajzi Múzeumnak is.

Ekkor kaptuk az értesítést, hogy az időközben Lendván letelepedett Dancs család felajánlja kámaházi családi házában megmaradt berendezését 4 nemzedék értékeivel, az ezermester szülők, nagyszülők készítményeivel a gyűjtemény számára, hogy az utókor is megismerhesse, miként élt és gazdálkodott hajdan a hetési gazda.

Király Ferenc megkérdezte tőlem, vállalnám-e ezt a megbízást is – a hagyaték válogatását, leltározását – bár a munka sürgős lenne, mert a házat és telkét el kívánják adni.

Örömmel vállaltam ez újabb feladatot, hogy végre szabadon betekinthessek egy igen szorgalmas és ügyes hetési gazda otthonába.

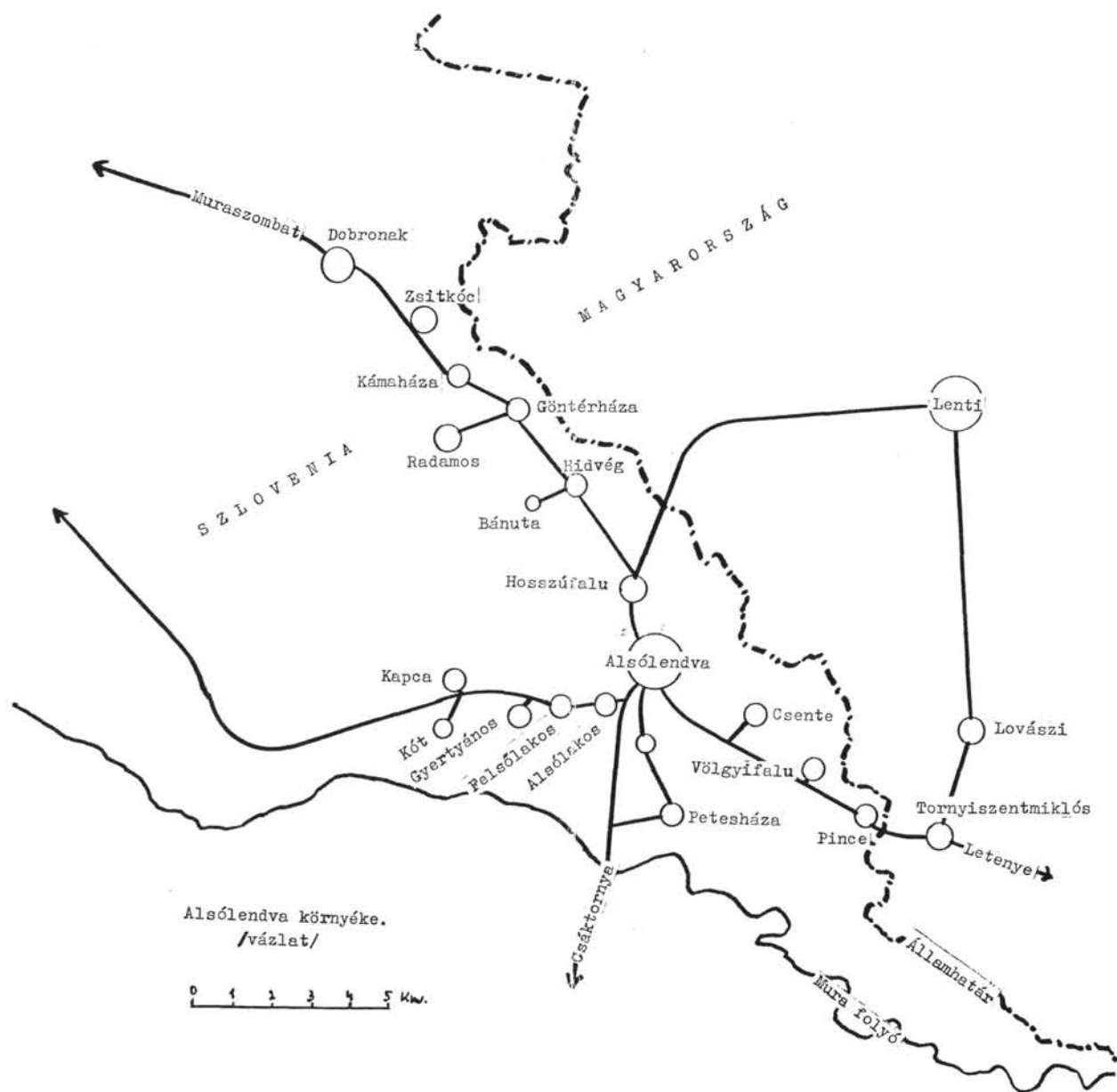
³ Az ajándékozó Dancs József felesége, Gabriella asszony akkor még azt hitte, hogy a nagy gonddal elhelyezett tulipános ládák harmadik, addig ismeretlen darabja is a család valamelyik tagjához kötődik. De kiderült – igaz csak közvetve, – hogy azt egy Vas megyei vásárból vagy búcsúból hazatérő közeli rokon vásárolta, hogy a vett fona-lakat belerakhassa, majd üresen felvitte a padlásra.

⁴ Ilus a kezében tartva mutatja a dédszülők által használt, nagy becsben tartott aratósarlót (12. kép). L. 88.1.76

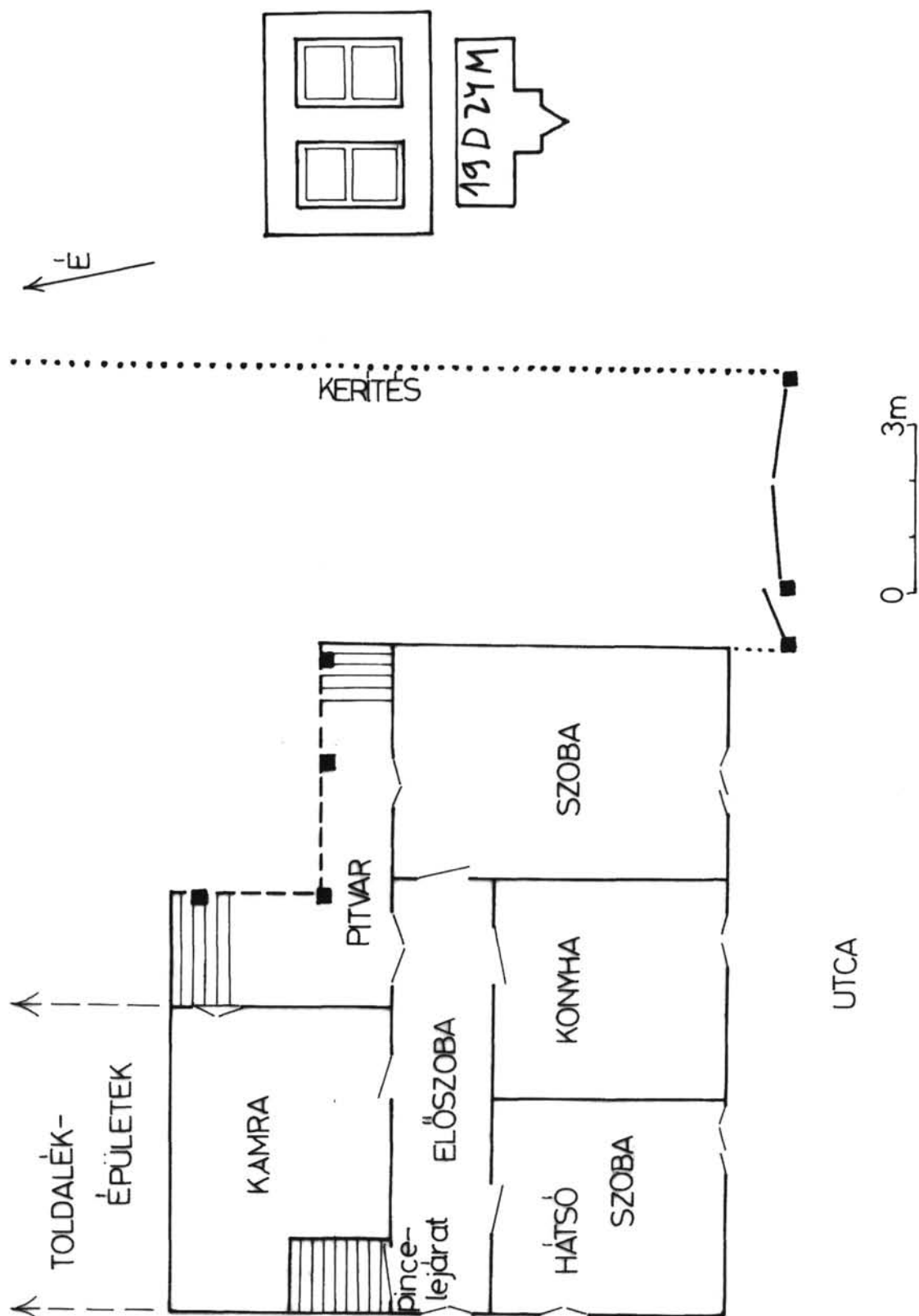
⁵ Magyarország legdélibb, az Adria melletti vármegyéje Lika volt, ahol a kiváló fűrészelésítő mesterek működtek.

Irodalom:

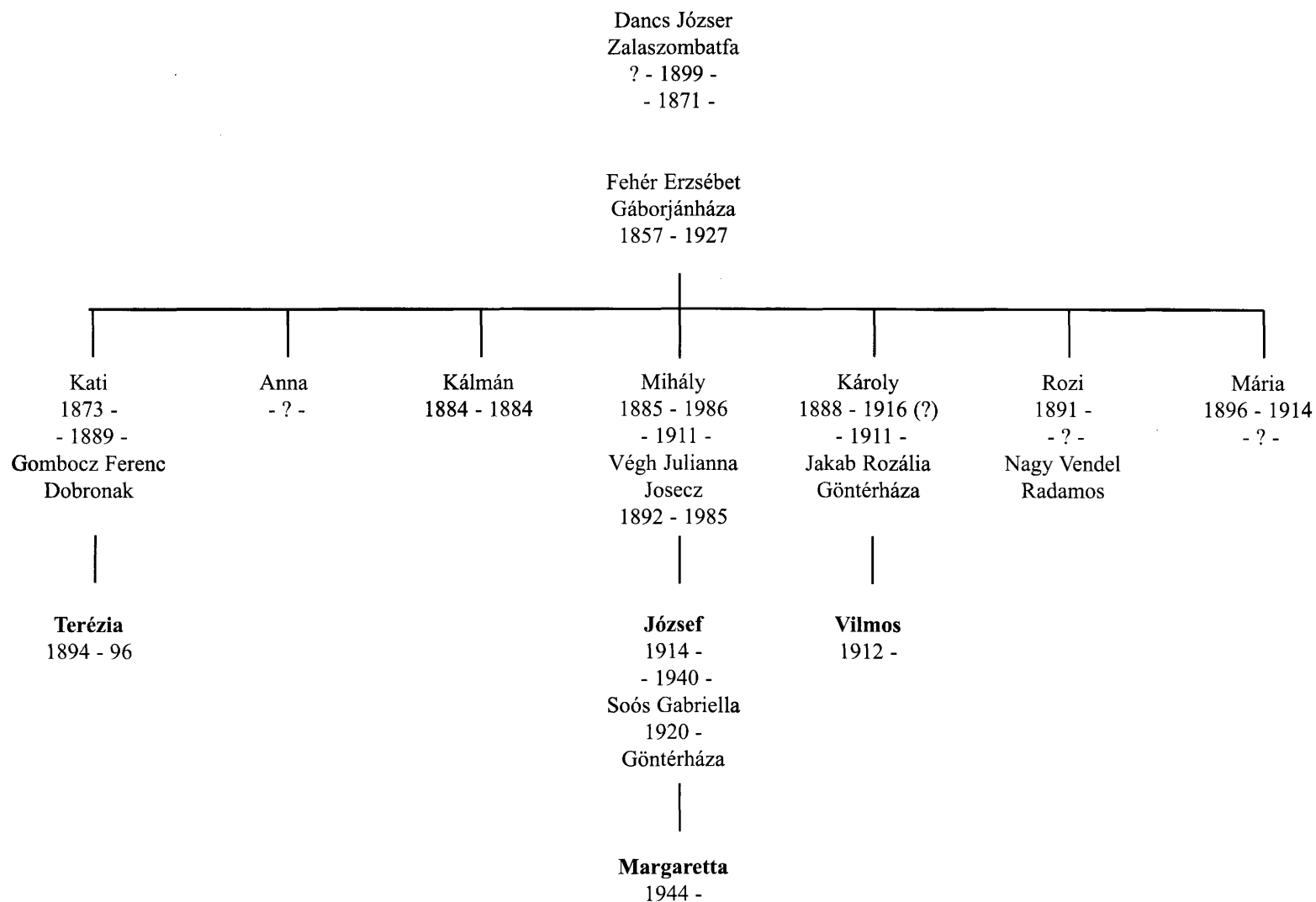
- BÍRÓ 2003**
Bíró Friderika: A szegek világa. Göcsej néprajza a 18-20. században. Zalaegerszeg, 2003.
- GAÁL 1966**
Károly Gaál: Die bemalte Truhe im südlichen Burgenland. Wissenschaftliche Arbeiten aus dem Burgenland, Heft 35. Eisenstadt, 1966.
- GÖNCZI 1910**
Gönczi Ferenc: A göcseji és hetési népviselet. Budapest, 1910. Néprajzi Értesítő. XI.
- GÖNCZI 1914**
Gönczi Ferenc: Göcsej és kapcsolatosan Hetés vidékének és népének összevontabb ismertetése. Kaposvár, 1914.
- HALÁSZ 1999**
Halász Albert: Jeles napok, népi ünnepek a Muravidéken. Lendva, 1999, 322.
- KERECSENYI 1976**
Kerecsényi Edit: Adatok a Zala megyei fazekasság történetéhez és értékesítési kérdéseihez. Babics András szerk.: Szekszárdi Tájékoztató Konferencia. Szekszárd, 1975.
- KERECSENYI 1990**
Kerecsényi Edit: A dobronaki, kebelei és filóczi (egykor Zala vm. ma Szlovénia) parasztfazekasok termékértékesítése az 1900-as években. Nagybakay Tibor – Németh Gábor szerk.: VII. Kézművesipartörténeti Szimpózium. Veszprém, 1990.
- KERECSENYI 1991**
Kerecsényi Edit: A tüzelőberendezések változása Dél-Zalában a 19. században. Cseri Miklós szerk.: Dél-Dunántúl népi építésze. Szentendre-Pécs, 1991, 225-268.
- KERECSENYI 1991**
Kerecsényi Edit: Stoletne ljudske dragocenosti v hetški hiši v Kamovcih (Kámaháza). Irena Keršič szerk.: Vzporednice slovenske in hrvaške etnologije 7. Ljubljana, 1991, 109-114.
- KERECSENYI 1991**
Kerecsényi Edit: Íz zgodovine lončarstva Lendavskega območja (18.-19. stoletje). ETNOLOG LII. Ljubljana, 1991, 130-161, I-VIII.
- KERECSENYI 1994**
Kerecsényi Edit: Zalai takács- és parasztszöttesek. Szöttesek tegnap és ma. Flórián Mária szerk.: A Hevesen, 1993. augusztus 11-14-én tartott konferencia előadásai. Heves, 1994, 49-56, 50-64 kép.
- KERECSENYI 1994**
Kerecsényi Edit: Radamos benépesedése, gazdasági és társadalmi viszonyai a XVIII-XIX. században. Juhász Gyula szerk.: Tanulmányok a szlovéniai magyarság köréből. A magyarságkutatás könyvtára XIV. Budapest, 1994, 19-86.
- KERECSENYI 1994**
Kerecsényi Edit: Távol a hazától... Lendva-vidéki magyar kivándorlók és vendégmunkások. Lendva, 1994.
- KERECSENYI 1998**
Kerecsényi Edit: Lendva vidéki kivándorlók. H. Simon Katalin szerk.: Népek a Mura mentén 2. Zalaegerszeg, 1998, 239-248.
- KERECSENYI 1999**
Kerecsényi Edit: A lendvai néprajzi gyűjteményről és a gyűjtőutak eredményeiről. Keményfi Róbert – Viga Gyula szerk.: Néprajzi Látóhatár VIII. évf. 1-4. sz. Budapest, 1999, 61-73.
- KERECSENYI 1999**
Kerecsényi Edit: Hetési női viselet és hímzések a Muraszombati Múzeum gyűjteményében. Zalaegerszeg, 1999.
- KERECSENYI 2002**
Kerecsényi Edit: A lendvavidéki hetési magyar férfiak vászonviselete a Muraszombati és Lendvai Múzeum néprajzi gyűjteménye alapján. Zalaegerszeg, 2002.
- KRESZ 1960**
Kresz Mária: Fazekas, korsós, tálás. Ethnographia LXXXI. Budapest, 1960.
- PETÁNOVICS 1991**
Petánovics Katalin: A vallásosság szerepe egy falusi közösségben. S. Lackovics Emőke szerk.: Népi vallásosság a Kárpát medencében. I. Veszprém, 1991, 84-93.
- SABJÁN 1995**
Sabján Tibor: Népi cserépkályhák. Budapest, 1995.

1. kép: Lendva vidék vázlatos térképe a hetési településekkel

2. kép: a kámaházi 1924-ben épített családi ház és a végormfal vázlatos rajza. (Spolár Erika rajza)

3. kép: A kámaházi Dancs család négy nemzedékének legfontosabbnak tartott ismert tagjai. Az alsólendvai Dancs család származási táblázata az 1991. dec.-ig rendelkezésre álló adatok alapján.

4. kép: a Kámaháza 8. szám alatt 1924-ben épített Dancs ház utcafrontja a telek s a melléképületek egy részével

5. kép: a ház udvari frontja a hozzátoldott kamrával és pitvarral

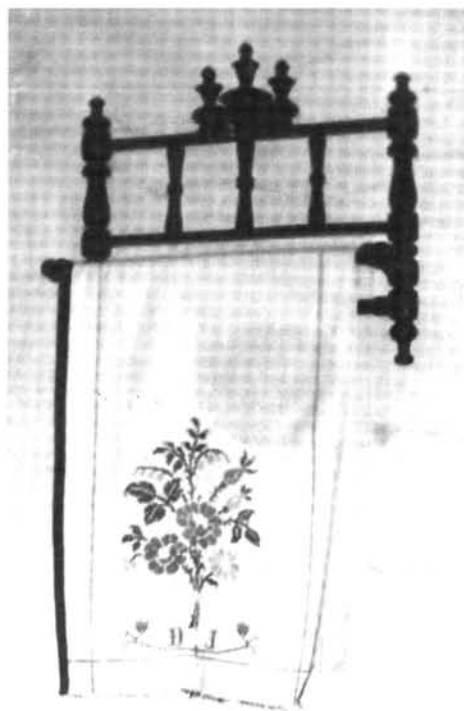
6. kép: a később épített kamrák és pajták

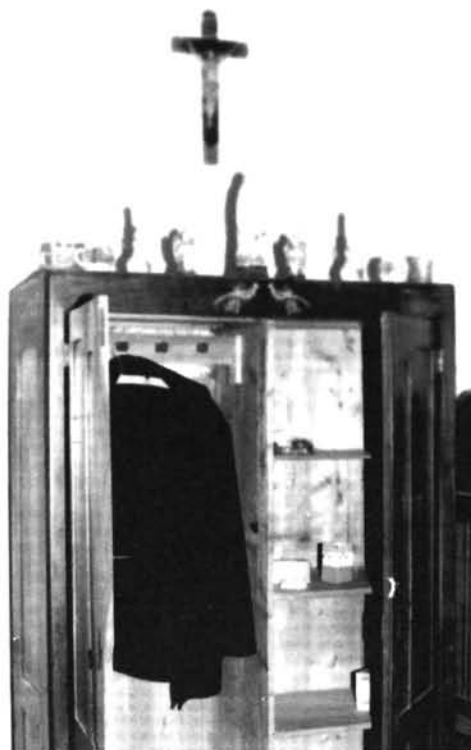
7. kép: a később épített pajta és ólak

8. kép: az előszoba részlete a többször említett ingaórával és az 1911-es esküvői képpel

9. kép: szintén édesanyjuk elhagyott szobája az akkor divatos kendőtartóval s az 1900 körül hímzett dístörülközővel.
Lelt. sz.: 88.1.6

10. kép: az előszoba a Krizsanics asztalossal csináltatott szekrényel, tetején különféle búcsúi emlékekkel

11. kép: a konyha falába épített szekrényke, a „vakablak” benne az itókákkal, poharakkal

12. kép: az udvarra kihordott, még poros tulipánosládák és egyéb régiségek. Ella asszony büszkén mutatja, hogy az aratósarlót is megőrizték

13. kép: az 1871-es évszámot viselő tulipánosláda
Lelt. sz.: 88.1.11

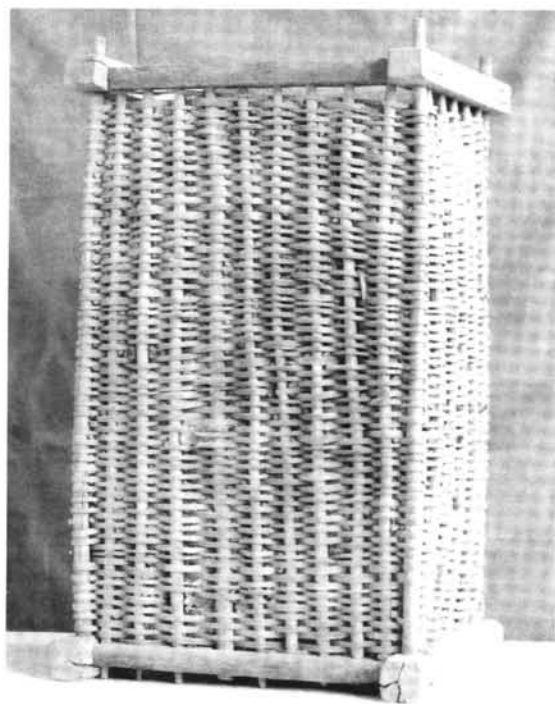
14. kép: a padlásról előkerült - addig ismeretlen tulipánosláda
Lelt. sz.: 88.1.13., rajta édesanyjuk nagy becsben tartott búcsúi emlékeivel stb.

15. kép: a padlásról lehordott különféle régiségek, legelő-
közülük a gerendán tartott hústartókas, a „liésza”

16. kép: Különféle maguk készítette használati eszközök és a hajdani kendertermelés maradványai. A szétszedett szövőszék összekötözött darabjai s a többször említett kukoricakopozószék

17. kép: Lelt. sz.: 88.1.67. a kutató számára különösen becses hústárolókas, a „liésza“. Lendva foto: 375

18. kép: Az 1851 évszámot viselő tulipános láda.
Lelt. sz.: 88.1.12.

19. kép: Az 1871 évszámot viselő tulipánosláda.
Lelt. sz.: 88.1.11

20. kép: A szülők esküvője alkalmából 1911-ben csináltatott fénykép reprodukciója. Lelt. sz.: 88.1.111. Lendva foto: 612

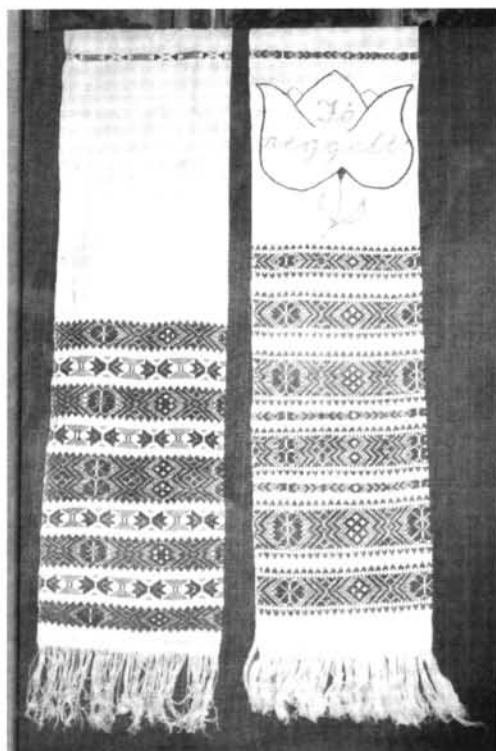
22. kép: A szülők büszkesége volt mindig az esküvőjükre kapott díszes feszület, amely mindig a szekrény tetejét díszítette 88.1.114.1-3. lelt. sz. Foto L. 615.. (A 9. képen is látható.)

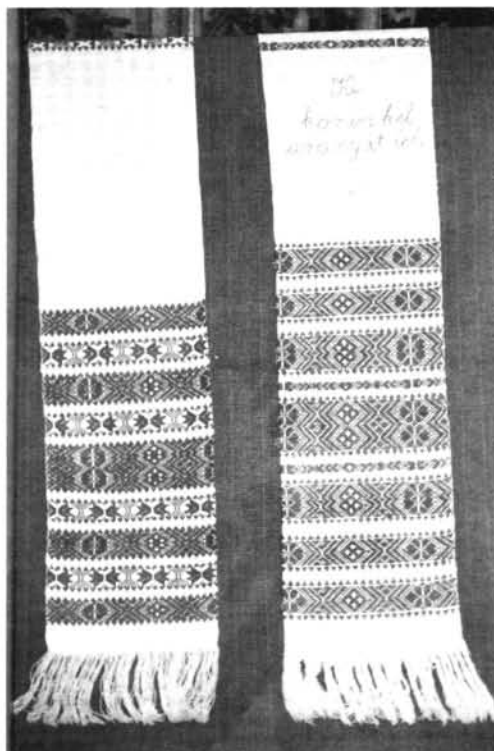
21. kép: Az 1922-ben lebontott boronaház szobája szemekályhájának tetejét díszítette ez a „kálhapúp“. Emlékként őrizték eddig. Lelt. sz.: 88.1.159 Lendva foto 639.

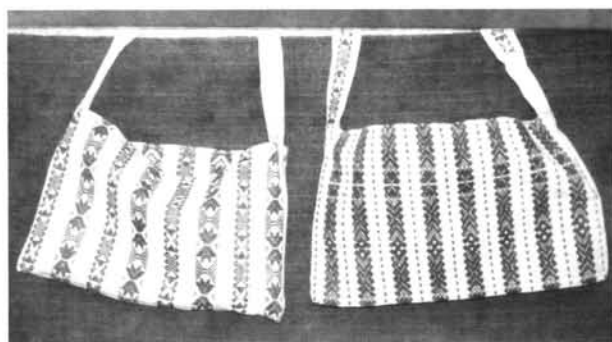
23. kép: A padláson talált eddig ismeretlen tulipánosláda. Lelt. sz.: 88.1.13. L. foto: 1390. (Porosan a 9. és 11. képen is látható.)

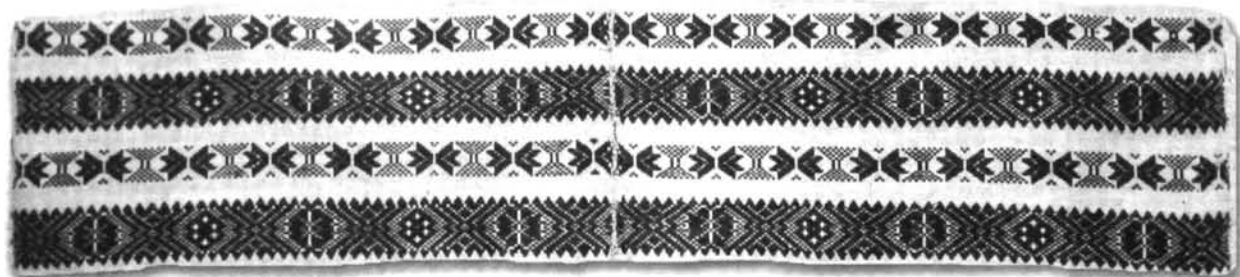
24. kép: Hagyományos és újabb törülköző „Jó reggelt” felirattal.

25. kép: Hagyományos és újabb törülköző „Ki korán kel aranyat lel” felirattal.

26. kép: Két tarisznya. Jellegetes üneplő hetési viseleti táskák. Foto: L.1357

27. kép: Egy halottaslepedő piros fölszedett sávokkal Dancs Mihályné kelengyéből.

28. kép: Margitka ruhája. Édesanyja varrta kérésére folszedett díszű abroszból 1967-ben. Lelt. sz.: 88.1.130. Foto: L. 642.

29. kép: Margitka tunikája 1968-ból. Lelt. sz.: 88.1.8. Foto: L. 1184.

KALENDAR 1926.

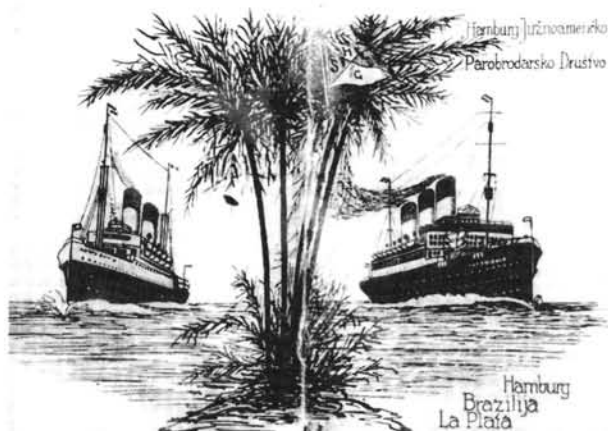

HAMBURG-JUŽNOAMERIČKO PAROBRODARSKO DRUŠTVO

GLAVNO ZASTUPSTVO ZA JUGOSLAVIJU:

ZAGREB, ŠENOINA ULICA BR. 30.

BEOGRAD, Karađorđeva 59; RITOLJ, Bankarska ul. 12;
DUBROVNIK-GRUŽ, Stipo Gijvić; SPLIT, Oskar Dešković;
SUŠAK, Hrvatska E-komptna banka VEL. BEČKEREK,
Kralja Aleksandra 27; SARAJEVO, Drina d. d. Šime Milu-
tinovića 2.

30. kép: A kivándorlásra buzdító 1926. évi Kalendar. Lelt. sz.: 88.1.171.

Conserto de Aparelhos Óticos e Fotográficos
 Insc. F.R.C. 281.545.00 - C.G.C. 33.450.081
 (Cégjelzésű papíron írt levél.)

ADAM DANC
 Rua Evaristo da Velga, 35-18. - s/1810
 Tel. 240-9450 - RJ.
 Rio de Janeiro Augustos 26-án 1991

Kedves Onoka nő Vérem Mariska e családja mos én kérlek szépen, ne haragudjál rám (hogy megkéstem a leveled válaszára) Mink hála Isten megvagyunk erő és egészségben, amit nektek is szivemből kívánok.

A fiaim Hilton és Lajos hála Isten már formáltak, orvosok és már jó állásban vannak, a Hilton fogorvos dr. a Lajos orvos dr., mind a kettő már jó állásban vannak és elég szépen keresnek, (a pénzre, vonatkozólag) Hilton 31 éves Lajos 29 éves...

Kedves Mariska és családod ahogy az iteni ujságok irnak ugy látom nem vagyok kellemes heizetben zavar van a határon (igaz) irjál valamit ha szabad!

Ezel zárom soraim
 csókolak Benetek
 csókolak beneteket

Ádám és családja
 Rio 26-8-91

Ádám

Neved roszul ha nem irtam tisztán magyarul már sok szót elfeledtem.

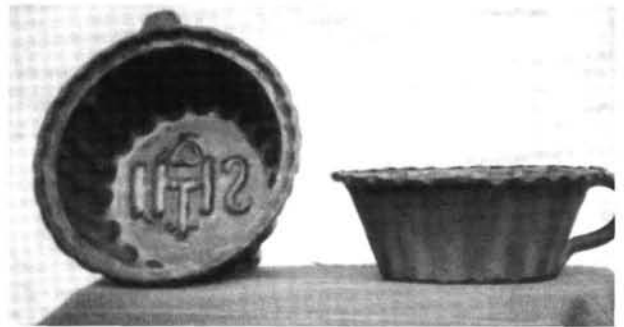
31. kép: Dancs Ádám levele Rio de Janeiróból. Lelt. sz.: 88.1.171 (A félárva Dancs Ádám 17 éves korában ismerősökkel kívándorolt. Róla szól a helyi mondás: „Majd megszokja, mint a kis Ádám Amerikát“ – mondta ugyanis apja, amikor kérdezték, hogy ki engedhette el a nagyvilágba kamasz fiát. Ezt a levelet Mariska nevű rokonának 1991-ben írta Göntérházára)

32. kép: Dancs Ádám és neje esküvői képe 1959-ből.

33. kép: Sabján Jenő kebelei fazekas munkája: cseréptálak.
Lelt. sz.: 88.1.153 és 88.1.154

34. kép: Sabján Jenő kebelei fazekas munkája: kuglófsütő
1940-ből. Lelt. sz.: 88.1.167

35. kép: Sabján Jenő kebelei fazekas munkája: kb. 1930-ból
származó két tejfölös pohár, bögre

36. kép: Berdin József kebelei korsós munkája:
kb. 1914-ből származó boroskorsu. Lelt. sz.: 88.1.18

37. kép: Dancs József és Soós Gabriella esküvői képe. 1940.

